

Stichting Islamitisch Onderwijs

Beleidsplan Burgerschap

Versie 1.2
13 december 2023

Inleiding

Sinds 2006 is burgerschap een wettelijk verplicht onderdeel van het curriculum op de basisscholen. Deze oorspronkelijke wet uit 2006 gaf onvoldoende aan wat scholen op het gebied van burgerschap moesten aanbieden. Daarom is er in 2021 een wet ter verduidelijking van de burgerschapsopdracht gekomen.

De verduidelijkte wet benadrukt de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de school als oefenplaats voor democratisch burgerschap. Scholen moeten hun burgerschapsonderwijs opnieuw onder de loep nemen, om na te gaan of ze voldoen aan de wet.

Scholen kunnen in hun beleid en visie verantwoorden hoe ze werken aan de volgende aspecten:

- Het nadrukkelijk en expliciet bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat (wetsartikel a).
- Het beschrijven hoe ze met hun leerlingen werken aan de sociale en maatschappelijke competenties die nodig zijn om te functioneren in een pluriforme democratische samenleving (wetsartikel b).
- Het borgen van aandacht voor en kennis van soorten van diversiteit op het niveau van groepen en individuen en het bevorderen van de acceptatie daarvan (wetsartikel c).
- Het vormgeven van de school als oefenplaats voor democratisch burgerschap (wetsartikel d).

Burgerschapsvorming is voor Stichting Iqra een wezenlijk onderdeel van het onderwijsprogramma. In het opstellen van beleid rondom burgerschap gaat Stichting Iqra uit van de wettelijke kaders en maken we gebruik van de handreikingen van de SLO (Handreiking burgerschap funderend onderwijs, 2021), de IJkpunten voor Goed Burgerschapsonderwijs (www.schoolneveiligheid.nl) en de kennis en informatie van <https://www.expertisepuntburgerschap.nl/#expertisepunt-burgerschap>. Verder sluit dit beleidsplan Burgerschap aan bij het Strategisch Beleidsplan 2023-2027.

In dit beleidsplan is achtereenvolgens aandacht voor de visie op burgerschap van Stichting Iqra, de vertaling van de visie naar leerdoelen en de uitwerking in lesstof en activiteiten. Daarna geven we in dit beleidsplan weer hoe we de resultaten van ons burgerschapsonderwijs in beeld willen brengen en tot slot hoe we ons onderwijs op het domein burgerschap evalueren en bijstellen.

In versie 1.1 zijn nog niet alle onderdelen concreet uitgewerkt. Op enkele punten is sprake van aanbevelingen. Deze zullen in een vervolgtraject op schoolniveau verder opgepakt worden.

Visie

Een belangrijk onderdeel van burgerschap is respect hebben voor elkaar en voor de verschillen in afkomst, cultuur, religie en andere zaken. De kinderen op onze scholen zijn merendeel moslim, maar wij staan uiteraard ook open voor kinderen die niet moslim zijn. Maar ook onder de moslims zijn er veel culturele verschillen. Zodoende hebben we op onze scholen veel verschillende culturen en daarmee ook veel verschillende opvattingen en gebruiken. We leren onze kinderen dat dit een meerwaarde is en dat we de verschillen dienen te respecteren.

Een van de strategische doelen uit het Strategisch Beleidsplan 2023-2027 van Stichting Iqra is *Werken aan een duidelijke en zichtbare islamitische identiteit*. Stichting Iqra wil haar leerlingen begrip bijbrengen over wat het betekent om een sterke islamitische identiteit te hebben. Wij brengen onze leerlingen de geschiedenis, de waarden en de ideeën van de islam bij. Daarbij geven wij ook praktische richtlijnen die het mogelijk maken om deze toe te passen in harmonie met de moderne westerse wereld.

In de kerndoelen wordt een relatie gelegd tussen (Nederlands) taalonderwijs en succesvolle deelname in de samenleving en aan de sociale functie van taal. Burgerschapsvorming wordt niet gezien als een vak apart, maar als een manier van kansen bieden en ontwikkelingsmogelijkheden geven waarbij de leerlingen uitgedaagd worden na te denken over hun rol als burger in de Nederlandse samenleving. Bij burgerschap gaat het om de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en om daar actief een bijdrage aan te leveren. Ook kinderen moeten zich betrokken kunnen voelen bij en verantwoordelijk kunnen zijn voor de maatschappij. De betrokkenheid en verantwoordelijkheid voor de gemeenschap, zijn een deel van de identiteitsontwikkeling. Burgerschapsonderwijs is daarom verweven in alle vakken en is bij de scholen van Stichting Iqra geen apart vak.

Wij willen bereiken dat onze kinderen actieve en weerbare burgers zijn. Daarvoor is het nodig dat ze zelfstandigheid en verantwoordelijkheidsbesef ontwikkelen, en vooral ook creatieve en kritische vermogens. Met dat laatste wordt bedoeld dat ze doorzettingsvermogen tonen, niet bij de pakken neer zitten en voortdurend op zoek zijn naar alternatieven wanneer er zich problemen voordoen. Hieruit volgt o.i. dat kinderen weten dat er rechten en plichten zijn t.o.v. de medemensen; dat je respect en tolerantie voor de ander dient te hebben; zorg hebt voor mens, materie en natuur. En als je dit in de praktijk brengt krijg je kansen om je eigen talenten verder te ontwikkelen.

De scholen van Stichting Iqra gaan uit van waarden en normen die leerlingen in staat stellen zich te ontwikkelen tot actieve en verantwoordelijke burgers van een complexe en dynamische gemeenschap. Iedereen is gelijkwaardig, maar niemand is hetzelfde.

Wij streven naar burgers die:

- Kennis, inzicht en begrip hebben van de multiculturele, democratische samenleving
- Respectvol in de omgang zijn
- Zelfbewust en mondig zijn
- Respect hebben voor andere opvattingen
- Kunnen en willen samenleven
- Begrip hebben voor anderen
- Oog hebben voor elkaar
- Tolerant en verdraagzaam zijn

Het leren samenleven vraagt van onze school een actieve rol. We vinden het belangrijk dat de school een gemeenschap is waar kinderen en volwassenen leren:

- samen te werken
- samen te leren
- samen vreugde en verdriet te delen

Kinderen worden serieus genomen en worden medeverantwoordelijk gemaakt voor een plezierige en veilige omgeving. De kinderen worden gestimuleerd voor hun mening uit te komen en die te onderbouwen met argumenten.

De school stimuleert en motiveert kinderen op sociaal- en cognitief niveau om het maximaal haalbare te bereiken en laat de kinderen waardering en trots ervaren in een warme, oprechte omgeving met oog voor het kind.

Leerdoelen

Stichting Iqra sluit in het formuleren van leerdoelen aan bij de kerndoelen van de SLO (oktober 2021). Aan het einde van de basisschool willen wij leerlingen laten doorstromen naar het voortgezet onderwijs die voldoende kennis, vaardigheden en houding hebben op het gebied van:

- Actief Burgerschap: de bereidheid en het vermogen deel uit te maken van een gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren.
- Sociale integratie: deelname van burgers (ongeacht hun etnische achtergrond) aan de samenleving, in de vorm van sociale participatie, deelname aan de maatschappij en haar instituties en bekendheid met en betrokkenheid bij uitingen van de Nederlandse cultuur.

Voor primair onderwijs zijn de kerndoelen die het meest zijn verbonden met burgerschap te vinden in het leergebied Oriëntatie op jezelf en de wereld (OJW). Sommige kerndoelen zijn direct en concreet aanwijsbaar te verbinden aan bepaalde burgerschapsaspecten, andere kerndoelen zijn meer op afstand verwant aan burgerschap. Buiten OJW zijn er kerndoelen met vaardigheden die belangrijk zijn voor deelname aan de pluriforme democratische samenleving. Deze zijn te vinden in het leergebied Nederlands (NL).

Hieronder staan de relevante kerndoelen (Bron: Handreiking burgerschap funderend onderwijs, SLO 2021):

Kerndoelen po die direct betrekking hebben op het samenleven in en deelnemen aan de Nederlandse democratische en pluriforme samenleving.

Toelichting: er zijn drie kerndoelen van het domein Oriëntatie op jezelf en de wereld (OJW) die expliciet verbonden kunnen worden aan burgerschap.

- OJW 36** De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.
- OJW 37** De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
- OJW 38** De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Kerdoelen po die gericht zijn op meningsvorming en (online) informatievaardigheden.

Toelichting: kerndoelen 3, 6, 7 en 8 horen bij het leergebied Nederlands. Het gaat om doelen en vaardigheden die een belangrijke voorwaarde zijn om deel te kunnen nemen aan een democratische en pluriforme samenleving. Denk aan het deelnemen aan discussies, het leren beargumenteren, het vergelijken van diverse perspectieven en meningen. Teksten die daarvoor gebruikt worden, kunnen over burgerschapsrelevante thema's gaan. Ze hoeven niet tijdens de les Nederlands aan de orde te komen, ze kunnen ook binnen OJW of andere leergebieden ingezet worden.

- NL 3** De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.
- NL 6** De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten, en bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale bronnen.
- NL 7** De leerlingen leren informatie en meningen te vergelijken en te beoordelen in verschillende teksten.
- NL 8** De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het schrijven van een brief, een verslag, een formulier of een werkstuk. Zij besteden daarbij aandacht aan zinsbouw, correcte spelling, een leesbaar handschrift, bladspiegel, eventueel beeldende elementen en kleur.

Kerdoelen po die in verband gebracht kunnen worden met aspecten van burgerschap.

Toelichting: er zijn ook kerndoelen die een minder expliciete relatie hebben met burgerschap. Ze komen uit het leergebied Oriëntatie op jezelf en de wereld en Kunstzinnige Oriëntatie.

<p>OJW 34 De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.</p>	<p>Van dit kerndoel hoort de zorg voor anderen <i>wel</i> tot het domein van burgerschap (zogenoemde interpersoonlijke vaardigheden), de zorg voor het zelf <i>niet</i> (zogenoemde intrapersonlijke vaardigheden). Het gaat bij burgerschap dus wel om vaardigheden zoals samenwerking, conflicthantering, oordeelsvorming en het versterken van empathische vermogens. Het gaat <i>niet</i> om sociaal-emotionele ontwikkeling per se, en ook niet om andere, heel nuttige educaties die het welzijn en de zelfredzaamheid van leerlingen vergroten. (Curriculum. nu, 2019b; Nieuwelink, 2021; Visser, 2018).</p>
<p>OJW 35 De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.</p>	<p>Voor burgerschap gaat het vooral om het aspect 'je redzaam leren gedragen in sociaal opzicht'.</p>
<p>OJW 39 De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.</p>	<p>Bij dit kerndoel gaat het voor burgerschap vooral om de relatie die je legt met het verantwoordelijk leren omgaan met je eigen leefomgeving.</p>
<p>OJW 47 De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.</p>	<p>Het relevante burgerschapsaspect gaat met name over 'het vergelijken van de situatie in Nederland met de perspectieven bestuur, welvaart, cultuur en levensbeschouwing'.</p>

<p>OJW 53 De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.</p>	<p>Dit kerndoel gaat over het leren van historische aspecten en hangt samen met kerndoel 52. Voor de rol van de canonvensters en kenmerkende aspecten in relatie tot burgerschapsonderwijs, zie bijlage 2.</p>
<p>KO 56 De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.</p>	<p>Dit kerndoel over erfgoed hoort nu bij het leergebied kunstzinnige oriëntatie. In de context van burgerschap kan het ook gaan om materieel en immaterieel erfgoed dat een opstapje biedt tot kritisch denken en empathie, zoals historische objecten en gebruiken waar maatschappelijk debat over bestaat (slavernijverleden, zwarte piet, het tentoonstellen van roofofstekers of de lichamen van terdoodveroordeelden, enzovoort). Ook vieringen en herdenkingen, religieus erfgoed en de zorg voor/reflectie op monumenten behoren tot het materieel en immaterieel erfgoed en kun je inzetten in de context van burgerschap (vgl. Dibbits, 2020; Platform WOII (2017); Vroemen, 2020).</p>

Aanbeveling:

Stel per bouw leerdoelen op en maak deze zo concreet mogelijk. Zorg daarbij voor samenhang tussen de leerdoelen (doorlopende leerlijn). Voor een voorbeeld zie bijlage I.

Onderwijsaanbod selecteren en ontwerpen

De drie domeinen die de essentie van burgerschapsvorming duidelijk naar voren brengen zijn:

- Democratie
- Participatie
- Identiteit.

Voor deze domeinen is een aantal inhouden beschreven. Ze zijn sterk aan elkaar gerelateerd.

Domein Democratie

Einddoelen SLO democratie:

- kennis over de democratische rechtstaat en politieke besluitvorming; waaronder democratisch handelen en de maatschappelijke basiswaarden.
- Democratie gaat in wezen over keuzes maken waarbij ook een minderheid zich niet aangetast voelt in haar basiswaarden.

In het onderwijs is het aanleren van een democratische houding een belangrijk aspect. Het ontwikkelen van die houding is gebaat bij continuïteit, herhaling en impliciete en expliciete beïnvloeding. Het opdoen van ervaringen en reflectie daarop is cruciaal. Democratie gaat ook over keuzes maken. Democratische vaardigheden en houdingen hebben vooral betrekking op de alledaagse omgangsvormen. We willen dit doel bereiken door leerlingen serieus te nemen in hun meningen. Ver- en/of beoordeling is dus uit den boze. Wat we wel doen is kinderen andere, tegengestelde meningen, voorleggen opdat duidelijk wordt dat er meer is dan alleen de eigen mening. Deze kritische benadering maakt dat kinderen uitgedaagd worden hun eigen meningen en opvattingen tegen het licht te houden.

Wij bereiken dit doel onder andere met behulp van een Leerlingenraad vanuit de groepen 5 t/m 8. Elk jaar worden er verkiezingen gehouden. Voor meer informatie over de werkwijze van de Leerlingenraad verwijzen we naar de website van de scholen. Door de oprichting van een Leerlingeraad willen we leerlingen het gevoel geven er bij te horen en hen kennis laten maken met de basisprincipes van democratie.

Domein Participatie:

Einddoel SLO participatie:

- kennis over de basiswaarden en mogelijkheden voor inspraak en vaardigheden en houding die nodig zijn om op de school en in de samenleving actief mee te kunnen doen.

Meedoen aan de samenleving kan zich afspelen op verschillende niveaus (klas, school, vereniging, moskee, buurt, stad, regio enz.). Participeren is afhankelijk van motivatie: het willen participeren. Onze waarneming is dat alle kinderen er bij willen horen, niemand wil immers alleen zijn. Voor kinderen geldt dat zij graag mee willen doen, meedoen in sociale verbanden, meedenken over oplossingen en meebeslissen over zaken die hen aangaan. Participatie vereist inzicht en vertrouwen in eigen kunnen. Een geleidelijke opbouw van participatiemogelijkheden en positieve ervaringen zullen bijdragen aan het ontwikkelen en in stand houden van de wil om te participeren. Uiteraard is de Leerlingenraad een uiting van participatie.

We willen echter ook anderen de kans geven te voelen dat ze er bij horen. Dat doen we uiteraard door onze deuren open te stellen voor ouders en kinderen uit de buurt door middel van een bazaar en open dagen. Maar ook door gedurende het schooljaar projecten uit te voeren waarbij de kinderen in contact komen met andere mensen in de wijk, zoals bibliotheekbezoeken, sponsorlopen en uitwisselingsprogramma's tussen scholen.

Een onderdeel van participeren is ook kennis te hebben van andere culturen en geloven. De groepen 1 t/m 6 bezoeken ieder jaar in de ramadan een moskee. We kiezen bewust uit meerdere moskeeën zodat er kennis wordt gemaakt met de verschillende culturen.

Tijdens de godsdienstlessen wordt er ook aandacht besteed aan de verschillende geloven en gebruiken die er in Nederland zijn.

Domein Identiteit:

Einddoelen SLO identiteit:

- verkennen van de eigen identiteit en die van anderen;
- voor welke levensbeschouwelijke waarden sta ik en hoe maak ik die waar?

Onze samenleving is gebaseerd op datgene wat alle mensen bindt. Ondanks het feit dat we allen anders zijn willen we telkens weer de balans zoeken tussen het individuele en gemeenschappelijke belang. Dat brengt onzekerheid, en bij kinderen ook een zekere bewijsdrang met zich mee. Het is een taak van school en ouders leerlingen om te laten gaan met die aandring door flexibel te zijn en kinderen te confronteren met en te laten reflecteren op andere waarheden en normen. Hierbij dient niet vergeten te worden dat onderwijzers ook maar mensen zijn met hun eigen identiteit.

Houding		
Democratie	Participatie	Identiteit
<ul style="list-style-type: none"> • Verantwoordelijkheid voor gemeenschap en gemeenschapsbelang • Omgaan met kritiek • Kritische houding • Respecteren van verschillen en diversiteit • (sociale) rechtvaardigheid • Vreedzaam oplossen van conflicten • Gelijkwaardigheid • Openheid naar de samenleving 	<ul style="list-style-type: none"> • Betrokkenheid • Gelijkwaardigheid • Begrip voor anderen • Tolerantie • Respect voor wet en wetsdragers • Opkomen voor de rechten van anderen • Zorg voor sociale en fysieke omgeving • Oplossingsgerichtheid 	<ul style="list-style-type: none"> • Respecteren van verschillen in opvattingen en leefwijzen • Vrijheid van meningsuiting • Geweldloosheid • Respecteren van (verschillen in) waarden en normen • Openheid naar diversiteit • Houding ten aanzien van orde, netheid en discipline • Gelijkwaardigheid • Kritisch, waarheid zoekend • Autonomie

Vaardigheden		
Democratie	Participatie	Identiteit
<ul style="list-style-type: none"> • Informatie opdoen en beoordelen; feiten en meningen onderscheiden • Historische bronnen gebruiken • Vergelijken van individuele belangen, belangen van specifieke groepen en collectieve belangen • Overleg en planning in een groep • Bijdragen aan besluitvorming • Omgaan met kritiek, verschillen en conflicten • Gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen • Dialoog, discussie, debat en argumenteren 	<ul style="list-style-type: none"> • Sociaal communicatieve vaardigheden • Omgangsvormen • Onderscheiden individuele en gemeenschappelijke belangen • Samenwerken in een pluriforme groep • Adequaat reageren • Omgaan met (belangen) tegenstellingen • Publiekgericht spreken en schrijven • Herkennen van discriminatie en onverdraagzaamheid 	<ul style="list-style-type: none"> • Omgaan met vrijheden en keuzes maken vanuit eigen ethisch kader • Vanuit eigen identiteit een bijdrage leveren aan de omgeving • Wisselen van perspectief • Individuele en gemeenschappelijke belangen onderscheiden • Omgaan met loyaliteitsconflicten • Eigen identiteit en opvattingen in balans brengen met eisen van de samenleving • Reflecteren op eigen standpunt en gedrag • Verkennen van posities in maatschappelijke dilemma's • Vergelijken van opvattingen • Herkennen van discriminatie en onverdraagzaamheid • In discussie of debat de eigen opvattingen ontwikkelen • Omgaan met groepsdruk • Omgaan met diversiteit

Kennis		
Democratie	Participatie	Identiteit
<ul style="list-style-type: none"> • Parlementaire democratie • Democratische rechtstaat • Nederlandse en Europese staatsinrichting • Inzicht in maatschappelijke dilemma's • Macht en zeggenschap • Gemeenschapsbelangen • Maatschappelijke instituties • Mensenrechten • Grondwet • Rechtvaardigheid • Belangmedia/vrijheid meningsuiting • Historische aspecten en personen • democratie in Nederland • Diversiteit en pluriformiteit 	<ul style="list-style-type: none"> • Participatie • Rol van burgers in democratie • Mensen- en kinderrechten • Gemeenschap • Instituties • Macht, zeggenschap en inspraak Betaald en onbetaald werk • Minimale (spel) regels 	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeenschap • Cultuur en socialisatie • Cultuuruitingen & Diversiteit • Radicalisering • Europese dimensie • Multicultureel en pluriforme samenleving • Sociale integratie • Geestelijke stromingen • Religie en levensbeschouwing • Historische gebeurtenissen • Mensenrechten • Loyaliteitsconflicten • Sociale ongelijkheid • Posities en rollen

Rol van de leerkracht

De leerkracht is de professional die op de hoogte is van de gestelde leerdoelen en vervult voornamelijk een voorbeeldfunctie bij het in praktijk brengen van burgerschapsdoelen. Vooral wanneer het gaat om gelijkwaardigheid tussen mensen, het betrekken en motiveren van leerlingen, het ingaan op actuele gebeurtenissen en incidenten binnen en buiten de school. Het (voorbeeld) gedrag van de leerkracht is erg bepalend bij burgerschap. De leerkracht moet daarbij zijn visie en doelen omzetten in leeractiviteiten en voorbeeldgedrag. De leerkracht is zich bewust van de doelen die behaald dienen te worden. De leerkracht onderhoudt de contacten met de ouders en eventueel instanties in de schoolomgeving.

Binnen een team is het van belang om met enige regelmaat aandacht te besteden aan doelen van burgerschapsvorming en pedagogisch- didactische werkwijzen. Dit punt wordt jaarlijks in een bouwvergadering besproken.

Het voltallige team ziet het als taak om kinderen te ondersteunen en de kans te geven zich te ontwikkelen tot actieve burgers in de huidige pluriforme samenleving. Om dit te bereiken dienen de kinderen t.a.v. actief burgerschap, kennis en inzicht te verwerven en vaardigheden en basishoudingen te ontwikkelen.

De school is een gemeenschap waar actief invulling wordt gegeven aan de drie domeinen van burgerschap: democratie, participatie en identiteit. De school is om deze reden een perfecte oefenplaats voor goed burgerschap.

In de klas, in het schoolgebouw, op het schoolplein en in de directe schoolomgeving, komen kinderen in aanraking met processen, gedragingen en gebeurtenissen die ook voorkomen in de 'echte' samenleving.

Op school wordt een kind gestimuleerd voor zijn mening uit te komen en deze te beargumenteren. Ook wordt kinderen geleerd respect te hebben voor mensen die anders zijn. Het kan zijn sociale vaardigheden verder ontwikkelen, wordt zich bewust van zijn sociale rechten en plichten en kan meedenken en meebeslissen. De school is de maatschappij in het klein.

Op deze manier willen wij de kinderen ontwikkelen tot kritische democratische burgers. Hierbij is waardeontwikkeling een doorlopend proces waarbij een kritische houding net zo van belang is als een communicatieve houding en inlevingsvermogen (empathie). Het gaat hier om: houdingen, vaardigheden en kennis (zie bovenstaande schema's).

Pedagogisch klimaat

Democratie en burgerschap zijn geen gebieden die in aparte lesjes onderwezen worden op school. Beiden maken deel uit van het pedagogisch klimaat op onze school. Hoe kinderen opgevoed worden, hoe personeelsleden met elkaar omgaan, de houding, kennis en vaardigheden die daarbij nodig zijn vormen het pedagogisch klimaat waarbij democratie een leidend principe is. Natuurlijk is opvoeden tot democratie niet alleen de taak van de school. Voor veel leerlingen heeft de opvoeding thuis, binnen de eigen levensbeschouwelijke gemeenschap, in de peergroep (subcultuur), op straat, of in de vereniging meer invloed op het vormen tot democratische burgerschap dan het onderwijs. Dit betekent een relativering van de verwachtingen en van de effecten van burgerschapsvorming. Wij zijn van mening dat wij een gedeelde verantwoordelijkheid hebben voor de wijze waarop de toekomstige burger zich zal gaan manifesteren. Dat houdt in dat wij ons pedagogische klimaat en ons onderwijs zo inrichten dat er sprake is van een open en respectvolle leeromgeving gebaseerd op democratische waarden. En dan gaat het niet alleen om het overbrengen van kennis over democratie, maar vooral om kinderen te leren zich te gedragen in een democratische gemeenschap. Kinderen ontwikkelen zich als individu, en ook als lid van een groep. Hier hoort bij dat er door kinderen keuzes en afwegingen gemaakt moeten worden om samenwerking makkelijker te maken.

Coöperatieve werkvormen dragen bij aan het ontwikkelen van de vaardigheden die horen bij het maken van die keuzes en afwegingen. Coöperatief werken is daarom ook standaard onderdeel van ons instructieschema.

Concrete invulling burgerschapsonderwijs

Oriëntatie op jezelf en de wereld

Veel zaken rond burgerschap komen aan de orde in de godsdienstlessen en de lessen wereldoriëntatie, taalonderwijs en methode voor de sociaal- en emotionele ontwikkeling. De door ons gebruikte methoden schetsen een realistisch beeld van de maatschappelijke werkelijkheid, waarin zich problemen kunnen voordoen als discriminatie of racisme.

Kinderen begrijpen dat discriminatie ontoelaatbaar is en een reden voor verzet. Ze leren inzien dat vooroordelen voortkomen uit stereotype denken. Ideeën over minderwaardigheid of superioriteit van groepen mensen worden aan de kaak gesteld.

Onze methodieken gaan uit van een pluriforme samenleving. Er wordt aandacht geschonken aan verschillen tussen mensen en groepen op uiteenlopende terreinen als familie- en gezinsrelaties, leefgewoonten, woonvormen, taal, kunst, religie, waarden en normen. De kinderen ontdekken dat zich ook binnen etnische groepen zelf verschillen kunnen voordoen. Verschillen worden overigens niet benadrukt, maar komen, evenals overeenkomsten, op een vanzelfsprekende manier aan de orde. Er wordt aandacht besteed aan sociale relaties tussen mensen met verschillende achtergronden.

Volwassenen en kinderen gaan op een fatsoenlijke manier en respectvol met elkaar om, ongeacht hun maatschappelijke positie, leeftijd, sekse of etnische achtergrond. Relaties worden gekenmerkt door gelijkwaardigheid, samenwerking en solidariteit. Onze methodieken benadrukken dat alle mensen dezelfde rechten hebben. Personen uit uiteenlopende groepen nemen gelijkwaardige posities in. Mensen kunnen verschillende maatschappelijke posities bereiken, van hoog tot laag.

Maatschappelijke betrokkenheid ontstaat niet door confrontatie met ideeën, maar door daadwerkelijke ervaringen in dagelijkse relaties. Morele opvoeding binnen de klas moet worden verbonden met praktijkervaringen binnen en buiten de school. Een poging om normen en waarden in geïsoleerde vorm via het onderwijs te herstellen blijkt niet effectief te zijn. Door leerlingen de gelegenheid te geven om morele opvattingen te ontwikkelen en te toetsen aan de hand van concrete (maatschappelijke) ervaring, komt burgerschapsvorming pas tot zijn recht.

Omgangs- en pestprotocol en veiligheidsbeleid

De dagelijkse gang van zaken, schoolregels, schoolcultuur kunnen worden gezien als een aanbod en bevordering van sociale integratie.

Op onze scholen gelden 3 hoofdafspraken. Deze gelden van groep 1 t/m 8 en zijn in iedere groep zichtbaar en bij alle kinderen bekend.

1. Praat rustig en vriendelijk met elkaar.
2. Zorg dat het voor een ander ook leuk is op school.
3. Ga bij ruzie naar de leerkracht.

Iedere gebeurtenis is te herleiden naar één van deze hoofdafspraken en op deze manier wordt voorkomen dat iedere groep verdrinkt in vele regels en afspraken. De 3 hoofdafspraken zijn helder en worden altijd aangehaald bij gebeurtenissen.

Overige activiteiten

Elke school werkt met een methode voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen waar burgerschap een onderdeel van is. Op de As-Soeffah wordt gewerkt met de methode “De vreedzame school”. Op de Al-Qoeba met “Kanjers”. De methodische inhouden worden per school uitgewerkt in een implementatieplan. Naast de methodische inhouden, dienen zich elk schooljaar tal van activiteiten, thema’s en gebeurtenissen aan, die elk ook een bijdrage leveren aan de ontwikkeling tot actief burgerschap en integratie.

Cultuur en Techniek <ul style="list-style-type: none"> Alle groepen nemen deel aan 2 cultuuruitjes en volgen minimaal 10 technieklessen per schooljaar 	Cultuuruitjes worden aan het begin van ieder schooljaar gekozen en ingepland en de technieklessen worden jaarlijks ingekocht bij een externe partij.
Bespreken schoolregels (o.a over buitenspelen)	Aan het begin van ieder schooljaar. Alle groepen.
Bezoeken aan de bibliotheek	De groepen 3 t/m 8 bezoeken 1x per 6 weken de bibliotheek
Excursies naar scholen voor Voortgezet Onderwijs	Groep 8
Voorlezen tijdens de Nationale Voorleesdagen	Alle groepen
Gastles	Alle groepen in de bovenbouw
Verkiezing Leerlingenraad	Jaarlijks voor de groepen 6 t/m 8 leerlingen
Schoolreisje en sportdag	Alle groepen
Vieringen en herdenkingen gebaseerd op o.a. culturele en geloof gebaseerde achtergronden	Alle groepen <ul style="list-style-type: none"> Viering ied-ul-fitr en ied-ul-adha Herdenking Milaad in Nabie en Miraadj un Nabie Ramadan activiteiten Iftar voor de groepen 7 en 8 met het personeel Moskeebezoek groepen 1 t/m 6 Vaderdag en moederdag
Volgen van maatschappelijk georiënteerde schooltelevisie programma's	Wekelijks <ul style="list-style-type: none"> Schooltv-weekjournaal Jeugdjournaal tijdens de pauzes.
Maatschappelijke en sociale thema's binnen de wereld oriënterende vakken	Groepen 1 t/m 8
Het jaarlijks organiseren van één of meer "Goede Doelenacties".	<ul style="list-style-type: none"> Tijdens de ramadan alle groepen Sponsorloop groep 8
Verkeersexamen	Jaarlijks groep 7
Stimuleren van ouders bij opvoedkundige problemen om contact te zoeken met hulpverlenende (jeugd-) instanties en/of met de schoolarts	Op basis van vraag
Gastlessen Bureau Halt en andere externe gasten	Groepen 7 en 8

De school als oefenplaats

De school kun je zien als een samenleving in het klein. Op school ervaren leerlingen wat het betekent om onderdeel te zijn van een groter geheel, vol verschillende mensen. Ook ervaren zij autoriteit, in de vorm van leraren en schoolleiders. Zo biedt de school leerlingen de mogelijkheid om hun lidmaatschap van een (school)gemeenschap te oefenen en te beoefenen. De scholen van Sichting Iqra vinden het van belang dat leerlingen voldoende ruimte en mogelijkheid krijgen om te ontdekken en zich te ontwikkelen. Niet alleen in de school, maar ook daarbuiten.

Onze scholen staan in wijken waar veel gebeurt. Een van de eisen die het bestuur daarom aan het burgerschapsonderwijs stelt, is dat leerlingen deelnemen aan een wijkgericht project. Deze variëren per school en per schooljaar, maar zullen wel worden opgenomen in het leerplan van elke school.

Aanbeveling

Check, op basis van je vastgestelde leerdoelen, welke onderwijsactiviteiten je al doet, welke nog ontbreken en maak aan de hand van die analyse een leerplan per leerjaar. Daarmee voorkom je dat burgerschapsonderwijs een opsomming van “toevallige” activiteiten lijkt.

Resultaten en evaluatie burgerschapsonderwijs

Doordat op de scholen van Stichting Iqra het burgerschapsonderwijs geïntegreerd is in het onderwijsaanbod, wordt het ook integraal meegenomen in de kwaliteitszorg van de scholen. Omdat we graag willen weten of we de leerdoelen voor burgerschap ook daadwerkelijk behalen, vinden we het belangrijk om de leerresultaten in kaart te brengen. Op deze wijze kan het monitoren van burgerschap opgenomen worden in de kwaliteitscyclus van de scholen.

Deze cyclus ziet er als volgt uit:

- Weten welke leerdoelen we nastreven;
- De resultaten gebruiken om na te gaan of we de leerdoelen bereiken;
- Op basis van de resultaten bepalen welke volgende stap in het leerproces kan worden ingericht.

Op leerling-, school- en stichtingsniveau kunnen we op basis van deze cyclus het burgerschapsonderwijs volgen en waar nodig bijstellen.

Aanbeveling:

Werk een plan uit waarin is aangegeven op welke wijze je de resultaten wilt monitoren en welke instrumenten daarvoor gebruikt worden. Denk bijvoorbeeld aan het beoordelen van een activiteit, portfolio, toets. Aspecten die in het plan aan bod moeten komen zijn: welke kennis/vaardigheden/houding wil je beoordelen? Welke criteria hanteer je voor het meten van resultaten? Welke normen (wanneer is het voldoende?)

Implementatie burgerschap

Datum	Actie	Actor
12 dec 2023	Bespreken beleidsplan burgerschap	Bestuur en locatieleiders
Voor de december-vakantie	Definitieve versie beleidsplan vaststellen	Bestuur, GMR en locatieleiders
	Startbijeenkomst Burgerschap met team (doel: informeren over Beleidsplan Burgerschap, informeren over aanpak van de implementatie, betrekken teamleden)	Teams per school
	<p>Per school een verdere invulling uitwerken van burgerschapsonderwijs, op basis van het Beleidsplan Burgerschap Stichting IQRA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hoofddoelen per domein per bouw aanvullen met de islamitische identiteit (bijlage I) - leerdoelen per bouw vergelijken met de activiteiten die nu al gebeuren - waar nodig activiteiten aanvullen - doorlopende leerlijn burgerschap vaststellen op schoolniveau - Inventarisatie indicatoren voor evaluatie - Uitwerking burgerschap op schoolniveau bespreken in team <p>Hulpmiddelen voor deze fase: Home – Burgerschaptool (respectfoundation.nl) inhoudskaarten-burgerschap.pdf (expertisepuntburgerschap.nl)</p>	<p>Werkgroep Burgerschap, in overleg met locatieleider</p> <p>Werkgroep Burgerschap, met hulp van team</p> <p>Werkgroep Burgerschap, met hulp van team</p> <p>Werkgroep Burgerschap en locatieleider</p> <p>Werkgroep Burgerschap, met hulp van team</p> <p>Team onder leiding van locatieleider</p>

	Tussentijdse bijeenkomst met team (of agenderen op teambijeenkomst) (doel: informeren over de voortgang, bewust worden van de gestructureerde aanpak)	Teams per school
	Bespreken, bijstellen en vaststellen burgerschapsonderwijs op schoolniveau (check aan Beleidsplan Burgerschap Stichting Iqra)	Bestuur, MR en locatieleiders
	Uitvoeren burgerschapsonderwijs nieuwe stijl	Alle betrokkenen
	Monitoren, evalueren en bijstellen burgerschapsonderwijs (als onderdeel van de kwaliteitscyclus)	Alle betrokkenen

Bijlage I Voorbeeld uitwerking leerdoelen per bouw

Hoofddoelen per domein per jaargroep Opzet actief burgerschap over de verschillende jaargroepen

Hoofddoelen Groep 1-2	Democratie Kennis Regels en afspraken maken. Luisteren wat een ander te vertellen heeft Vaardigheden Meedoen met gesprekken in de groep. Afspraken nakomen	Participatie Kennis Betrokkenheid bij groep. Hoe kunnen we taakjes verdelen Vaardigheden; Zorgen voor lokaal, school en plein. Actieve, positieve inbreng in de les.	Identiteit Kennis Niet iedereen is hetzelfde. Welke verschillen zie je en welke weet je? Wie ben ik, wie is mijn familie. Mensen hebben elkaar nodig Vaardigheden. Elkaar helpen, begrip tonen voor wie anders is. Opkomen voor jezelf
Groep 3-4-5	Kennis; Regels in en buiten school. democratie Vaardigheden; Oplossingen vinden bij conflicten Eigen standpunt bepalen. Samen besluiten. Omgaan met kritiek. Grip op pestgedrag.	Kennis Wat moet je kennen en kunnen als je in de klas iets wilt organiseren? Hoe maak je afspraken en verdeel je taken? Vaardigheden Meedoen aan acties voor goede doelen. Wisselende taken uitvoeren in de klas en in school. Zorgen voor anderen. Anderen helpen.	Kennis Niet alle gezinnen zijn hetzelfde. Verschillen en overeenkomsten tussen landen , volkeren, culturen en godsdiensten Vaardigheden Anderen betrekken. Begrip tonen voor wat anders is. Samenwerken met anderen ongeacht achtergronden
Groep 6-7-8	Kennis; Basisprincipes van democratie en rechtstaat. Wetten, grondrechten, Rechten en plichten. Politieke partijen, Recht en onrecht. Staatsinrichting van Nederland en Europa. Actuele gebeurtenissen kunnen koppelen aan informatie uit lessen wereldoriëntatie Vaardigheden Kritische vragen stellen bij ontwikkelingen. Volgen van actualiteit in krant en op TV (ook school TV jeugdjournaal en ochtend Jeugdjournaal)	Kennis Wat moet je kennen en kunnen als je op of buiten school iets wilt organiseren? Hoe kun je zelf een bijdrage leveren aan een fijne samenleving? Vaardigheden Meedenken over verbeteringen op school. Op school helpen van jongere leerlingen. Meedenken over welke mogelijkheden er zijn om te participeren in de Nederlandse samenleving	Kennis; Verder ingaan op verschillen en overeenkomsten tussen mensen, landen , volkeren, culturen, godsdiensten. Hoe zijn die (verschillen) ontstaan en wat betekent dat voor onze samenleving? Wat zijn vooroordelen. Welke ontwikkeling maak je door van kind naar volwassene? Vaardigheden Respect hebben voor je zelf en voor anderen. Opkomen voor jezelf zonder een ander te kwetsen.

Bijlage II Inventarisatie indicatoren

Indicatoren Burgerschap	Ingevoerd	Bezig met invoering
--------------------------------	-----------	---------------------

Kwaliteitsaspect 2

De aangeboden leerinhouden bereiden de leerlingen voor op het vervolgonderwijs en de samenleving.

2.5

De school heeft een specifiek aanbod om sociale competenties te ontwikkelen.

2.5.1 De school heeft een methode/ programma waarin structureel aandacht besteed wordt aan het ontwikkelen van sociale vaardigheden.

2.5.2 De school kan aantonen dat ze op systematische wijze in alle groepen aandacht besteedt aan sociale vaardigheden, omgaan met conflicten, omgaan met verschillen, zelfsturing, democratisch handelen en maatschappelijke verantwoordelijkheid.

2.6

De school heeft een aanbod op het gebied van actief burgerschap en sociale integratie, met inbegrip van het overdragen van kennis over en kennismaking met de diversiteit in de samenleving.

2.6.1 De school schenkt aandacht aan het bevorderen van sociale competenties (zie indicator 2.5).

2.6.2 De school schenkt aandacht aan de samenleving en de diversiteit daarin en bevordert deelname aan en betrokkenheid bij de samenleving.

2.6.3 De school bevordert basiswaarden en kennis, houdingen en vaardigheden voor participatie in de democratische rechtstaat.

2.6.4 De school brengt actief burgerschap en sociale integratie ook zelf in de praktijk.

2.8 In de aangeboden leerinhouden wordt een relatie gelegd met belangrijke maatschappelijke en actuele thema's.

2.9 De school biedt leerlingen kennis aan over de verschillende culturen die in Nederland aanwezig zijn, met de daarbij behorende waarden en normen.

Kwaliteitsaspect 9

De school heeft een systeem voor kwaliteitszorg

9.7

De school draagt zorg voor de kwaliteit van het onderwijs gericht op bevordering van actief burgerschap en sociale integratie, met inbegrip van het overdragen van kennis over en kennismaking met de diversiteit in de samenleving.

9.7.1 De school heeft een visie op burgerschap en integratie, en geeft daar planmatig invulling aan.